

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

ОДБОР ЗА ОНОМАСТИКУ

ОНОМАТОЛОШКИ
ПРИЛОЗИ

II

Уређивачки одбор

академик *Павле Ивић*, дописни члан *Фанула Папазоглу*
и професор *Љиљана Црепајац*

Главни уредник

ПАВЛЕ ИВИЋ

БЕОГРАД

1981

ДРАГО ЂУПИЋ

ИЗ ТОПОНИМИЈЕ ОКО СРЕДЊЕГ ТОКА РИЈЕКЕ ЗЕТЕ

Познато је да топономастика једног подручја у великој мјери представља израз низа етничких, социјалних и других особина становништва. Она, често боље него ишта друго, говори о начину живота, о односу човјека према природи, његовој историјској судбини на одређеној територији итд. Она, исто тако, својим слојевима, говори о друштвеним, понекад и о природним промјенама које су настајале на одређеној територији, одраз је минулих времена и положаја људских генерација у њима. Топономастика такође даје интересантне и често значајне податке о структури језика, посебно о његовој фонетици и лексици, али и о другим језичким појавама.¹

У овом раду обрађујемо топонимију средњег а дијелом и доњег тока ријеке Зете (у Црној Гори), захватајући тиме највише територију Бјелопавлића, дијелом Загараца (у Катунској нахији) и Доњих Пјешиваца.² Међутим, из топонимије овог подручја задржаћемо се, овдје, на микротопонимима чији су називи формирани према именима биљака и према именима животиња, тј. биће ријечи о фитонимима и зоонимима на овом подручју. Уз то, осврнућемо се на нека деминутивна и нека сложена образовања.

¹ Ако се, на примјер, погледа наш списак микротопонима са префиксом *ћод*, или с овим предлогом као првим дијелом назива сложеног из двије или више ријечи, видјеће се да се он слаже с акузативом у локативској функцији (изузетни су примјери гдје постоји граматички облик инструментала са овим предлогом). То је очит примјер позиције инструментала мјеста у говорима подручја о којима је ријеч.

² Грађа је дата за територију као цјелину. Само је понегдје издвајан Загарац, и то више због разлика у акценту него због постојања назива само на његовом подручју. Дјелови Пјешиваца који су обухваћени акценатски се не разликују од бјелопавлићке територије, макар када су у питању микротопоними из наших спискова, јер се ради о граничном подручју гдје се осјећа узајамни утицај акценатуација Пјешиваца и Бјелопавлића. У самим Бјелопавлићима се појављује и источнохерцеговачка акценатуација. У таквим случајевима су дати дублети (а ријеч је о називима локалитета у западним Брајегрмцима).

1. Микрофитономи настали по именима биљака (фитонимима)

На „репертоару” микротопонима овога типа на подручју о којему говоримо налази се нешто више од 70 врста биљака. Ради се о називима око 300 локалитета, што представља, по грубој процјени, можда нешто испод 8% микротопонима цјелокупне територије о којој је ријеч. Називи обухватају биљни свијет у његовој великој шароликости — од *бјелуха*, *траве* која расте у непродуктивним, кршевитим предјелима, до *лојуха*, *бураче* или *шиуре* — које расту у води односно у мочварним предјелима. Сама именовања показују и природу земљишта, и његову продуктивност, и конфигурацију, и климатске и еколошке услове и др. Биљни свијет типа *бор*, *буква*, *јавор* и сл. показује да се топоними налазе у вишим предјелима, *шрешња*, *крушка* и сл. — у средњим, *кућина*, *мурва* 'дуд' и сл. — у нижим итд. Заступљен је цио низ биљних врста — од дивљих које човјеку не доносе никаквих непосредних користи, до оних које му служе за исхрану (житарице, воће, поврће). Налазе се и врсте које на овом подручју немају одговарајуће климатске услове, какве су *маслина*, *оскоруша* и сл. Подручје о којему је ријеч захвата територију чији је распон надморске висине од свега стотинак метара (Бјелопавлићка равница, дио Доњег Загарача и дио Доњих Пјешиваца) до 1.500 или више метара (каква су подручја брдског источног и сјеверног дијела Бјелопавлића — падине Прекорнице, Лисца и др.).

Да бисмо могли да вршимо анализу, прво ћемо дати списак микротопонима ове категорије.⁸ Из практичних разлога уз топониме смо дали скраћенице које означавају врсту земљишта. Тако имамо: *л* — ливада, *н* — неплодно земљиште, *њ* — њива, *сшр* — кршевита страна, *за* — забран, *ш* — шума, *х* — вода, *зас.* — заслак, *с* — спиља, јама. *Зп* означава Загарач а *ДП* — Доње Пјешивце.

Бјелиш, л, н	Борчина, н
Бјелиши, л, н	Бостан, њ
Бјелух, н	Бостан — Зг, њ
Бобйја, н	Бостани — и Зг,
Бобовине, њ	Брезовā рупа, за
Бобовиште, њ	Брестйца, л
Бори, ш, н — ДП	Брестовā долина, њ
Борни брйјег, стр.	Брестов пдд — Зг, ш
Боровйћина, за	Брйјестово, село
Борвица, за	Брйјешкō брдо, н
Борово, за	Бријешци, н
Боров дб, за	Бријешци, н
Борџина, село	Брштѣвā глава, ш
Бороџина, село	Буквице, ш

⁸ Напомињемо да је о чистим појмовима „ливада”, „њива”, „шума” и сл. могуће говорити само када је у питању Бјелопавлићка равница. На осталим подручјима увијек је ријеч о различитим површинама, па под једним називом имамо и њиву, и ливаду, и пашњак, и забран, и неплодно земљиште (које је, по правилу, покривено шумским растињем, махом ситногорицом).

Бӯковā прѡдѡ, за	Дрāча, н, за
Бӯковѣ прѡдѡ (маск.), за	Дрāче, н
Бӯковѣ лѡнци — Зг, за	Дрaчaнoв пѡд, за
Бӯковица, за	Дрaчeвaц — ДП, за
Буксенā главѣца, н	Дрaчeвā главѣца, стр.
Буксенā јaмa, с	Дрaчeвѣнa, стр., за
Буксенā стрāнa, стр.	Дрaчeвѣнa, н
Буксенѣ брѣјег, н	Дрaчѣцa — Зг, зас., за
Буксенѣ пѡтoк, х	Дрaчѣ, стр.
Бурāчa, њ	Дрaчѣ, стр., за, н
Бусѣцe, њ	Дрeнѡвā рѣпa, њ за,
Бӯснѣ дѡ, њ	Дрeнѡвaц, х, л, њ
	Дрeнѡвѣ, за, њ
Вeљѣ лѣпoвaц, стр.	Дрeнѡвѣцa, л, њ
Винѡгрāд, за, винoгр.	Дрeнѡвѡ ждрѣјeлo — ДП, за
Винoгрaдѣнa, за	Дрeнѡвѡ кaтунѣштe — Зг, за
Винoгрaдѣнa, за	Дрeнчѣнѣ, за
Винoгрaдѣнштe, за	Дрѣјeнaк, л, њ
Винoгрaдѣнштe, за, њ	Дѣбoвѣ, за, л
Вишe Мaкљeнa, стр.	Дувaнѣштe, њ
Вѣшњa — Зг, л, њ, н	
Вѣшњaтā ливāдa, л	Зaнoвeтнā главѣца, н
Вѣшњѣцe — Зг, л	Зeлeнѣкa, за
Вѡднā бѣквa, за	Зeлeнѣкe, за
Врбѡвo, зас.	Јaблaн, н
Врскā (<врбскa) главѣца, стр.	Јaбукa, н, њ
Вѣкoтрѣн/Вукoтрѣн, н, њ	Јaбукe, зас., н, њ
	Јaбукoвaц, н, за
Главѣца брѣјeшкā, стр.	Јaбукoв дѡ, за
Гѡрњѣ дѣнѣк, њ	Јaбукoвe рѣпe, за
Гѡрњѣ дѣнѣк, њ	Јaбукoвѣ дѡ, за
Грaбѣнa, ш	Јaвѡр, ш
Грaбѣнa, ш	Јaвoрoвa рѣпa, за
Грaбѡвā ѣлицa, стaзa	Јaвoрoв дѡ, за
Грaбoв пѡтoк, за	Јaвoрoвѣ лѡнци — Зг, за
Грaбoвѣк/Грaбѡвѣк, за	Јaрѣк, њ
Грaбoвѣнa, за, л	Јaсeн, за
Грaбoвѣ пaзaр, за	Јaсeнoвaц, за, н
Грaбѡвљe/Грaбѡвљe, за	Јaсeнoвa пaпрaт, њ
Грaпскā дѡлѣнa, за	Јaсeнoв крш — Зг, н
Грaвѣнштe — Зг, за, њ	Јaсeнoвѣ дѡ, за
Грaвѡрѣштa, за	Јaсeнoвѣцa, ш
Грaвѡрѣштe, за	Јaсeњe, за
Дeбeлā шѣмa, за	Јaсѣкa — Зг, ш
Дѡњe шѣмe, за, ш	Јaсѣкe — Зг, ш, за
Дѡњѣ дѣнѣк, њ	Јaсѣк, за
Дѡњѣ дѣнѣк, њ	Јaсѣкoвѣцa — Зг, н, за
Дѡњѣ лeскѡвaц, х	Јaсѣкoвo oгњѣштe — ДП, за

Мѣ(с)твица, њ	Под трѣшње, л, њ
Мѹрва, њ, л	Под фрбу, л, њ
Мѹрве, л, за	Под церѣке, л
Мѹрвице, њ, л, за	Под цѣром (instr.!)
Овсѣне, њ, л	Попѡва пѡпрѡт, њ, л
Опсѣње — Зг, њ	Праскица, л, ш, за
Опсѣне — Зг, њ	Просенї дѡ, њ, л
Орѡси, њ, л	Просенї прѡдѡ — и Зг, њ, л, за
Орѡ(х), њ, л	Рѡдѡв орѡх — Зг, њ, л
Орѡх — Зг, л, њ, за	Рѡжине, њ, л, н
Орѡва лѡка, њ, л	Репѡча, њ, л
Орѡвача, њ, л	Рѣпѣште, њ, л
Орѡва прѡдѡ, за	Рѣжине, њ
Орѡве прѡдоли, за	Рѣжишкѡ прѡдѡ — Зг, за
Орѡшкѡ јѡма, н, с, х	Рѣжишта — Зг, зас.
Орѡшкѡ њйва, њ	Рѣжиште — Зг, за
Орѡшкѡ ѹлица, н	Рѹдѡ бѹква, за
Орѡшје, зас.	Рѹјева, за
Оскоруша, њ	Рѹјев грѡм, за
Пѡпрѡти. њ, л, за	Рѹјевї брїјег, за
Папратѣне — Зг, њ, за	Рѹјевѡ главїца — Зг, за
Пѡпратнѣ долине, њ, л, за	Рѹјевѡ страна, н, за
Пѡпратнї дѡ, за	Смѡквица — Зг, њ, за
Пѡпратњѣ рѹпе, њ, л, за	Смѡкѡвї крш, н
Пѣлим, н, за	Смѡкѡвї крши, н, за
Пѣлинов вр(х), за	Смѡкѡвине, за
Петрѹшин, за, њ, л	Смѡковїне — Зг, за
Пїтомѡ Лѡза, зас., за, њ, л	Смѡкѡвнїк, за
Под бобовїште, л, њ	Смрдљѡков крш, за
Под вїшње, за, њ	Сѣнокѡдскї брїјег — Зг, за
Под врбу, л, њ	Сѣнокѡдскї дрїјен — Зг, за
Под грѡмље, за	Сѣнокѡша, за, л
Под дрїјен, за, њ	Тѡпола, њ, л
Под дѹб, њ, л	Тѡполица, њ, за
Под дѹбове, њ, л, за	Тополѡво, за
Под зѡновијетнї брїјег, за	Трепетљѡкова главїца, за
Под јасѣње, л, за, њ, н	Трѣшње, л, њ
Под крушѡку, л, њ	Трѣшњевѡ страна, за
Под крушѡке, њ, л, за	Трѣшњевї дѡ, за
Под лїпу, њ	Трѡѡк, за
Под лїпе, за, њ	Трѡѡнскї крш — Зг, н
Под ѡсѡкѡвац, њ, л	Трѡѡци, н, за
Под мѡкљѣн, њ, л	Трѡн, њ, л
Под мѹрву, л, њ	Трѡвѡ рѹпа, за
Под мѹрве, л, њ	Трѡвѡ рѹпе — Зг, за, њ, л
Под ѡра(х), л, њ	Трѡвача, њ, л, за
Под трѣшњу, њ, л	

2. Микротопоними настали по имену животиње (зоониму)

У нашем списку налази се око 120 топонима формираних на основу близу 40 имена животиња, птица, водоземаца, гмизаваца, инсеката и сл. То је следећи животињски свијет: *баљин кокош* (Урира ерорс,⁸ уп. и божја птичица),^{8a} *врана*, *вук*, *оведо*, *јолуб*, *јушиер*, *жаба*, *ждријебе*, *жуна*, *зец*, *змија*, *јајње*, *јазавац*, *јарац*, *јастиреб*, *јелен*, *кобила*, *коза*, *коњ*, *кос*, *креја* (крешталица, или сврака), *кукавица*, *куница*, *ласија*, *лисица*, *медвјед*, *миш*, *обад*, *овца*, *орао*, *јас*, *јашка*, *јишца*, *риба*, *свиња*, *сјеница*, *соко*, *срна*, *штакор* (пацов), *ћук*.

Податак да постоје називи добијени по именима животиња која више нијесу у употреби указује на старину назива микротопонима. Доста је, нпр., назива везаних за име *свиња*, док у говорима ових крајева мјесто општег назива *свиња* постоје називи: *крме*, *јрасе*, затим: *вейар* (одрасла свиња м. рода), *крмача* или *џора* (одрасла свиња ж. рода), *јуде* (младо свињче) и др. Или, назив *Штакорине* потиче, свакако, од имена *штакор*, које је овдје скоро непознато (ту је *ћух*, *јолски миш*, ређе *јацов*).

Но, погледајмо прво називе.

Баљинац, н	Вучјѣ рупе, н, за
Баљиновац, н	Вучјй пџд, за
Бизачјине, њ	
Бизачјине — Зг, за	Говедарјца — Зг, н, х
	Голубин крш, н
Врѧнѧ јѧма, н	Голубиња — Зг, с
Врѧнјн дџ, за	Гџлубовача, н, њ
Врѧнине рупе — Зг, њ	Гџлубовине, н, за
Врѧнџвина, за	Гџлџбов кѧм, н
Врѧнскџ копјто, њ, л	Гџшгеровѧ шџма, ш, за
Врѧнштовац, њ, н	Жѧбарџвци, за, н
Врѧчѧ горјца, н	Жѧбјѧ лџка, њ, л
Врѧчеве прџдоли, ш	Жѧбљѧк, л, њ
Врѧчјѣ долине, за	Жѧбуровац, л
Вџкова главјца, н	Ждрѧбѧња — Зг, н, с, х
Вџкова рупа, за	Ждрѧбѧњѧ прџдџ — Зг, н, за
Вџковина, ш, за	Ждрѧбѧнјк, зас.
Вџковине, ш, за	
Вџковица, њ	Зѣчѧвина, њ
Вџкотрн, за	Зечјце — Зг, њ
Вџкотица, њ, л, ш	Змјјево брџдо, за
Вучјца, зас.	Змјјина, њ
Вучјѧ рупа, н, за	Змјјино копјто, л

⁸ Уп. Dr. Miroslav Hirc, *Рисе*, Zagreb 1938—1947, 6.

^{8a} Уп. исто 19.

Јагањскѝ обѣр — Зг, за
 Јагњелишта, за
 Јагњелиште, за
 Јагњила, зас., за
 Јагњило, за
 Јагњилскѝ обѣр, за
 Јазбача, њ
 Јазбавчевина, њ, л
 Јазбѣчина, л
 Јазбѣчине, л
 Јарчѣва њива, л, њ
 Јастребица, њ, л
 Јастрѣб, зас.
 Јастребице — Зг, за
 Јелѣнак, зас.
 Јелѣнѝ ждријело — Зг, за

 Кобилача — Зг, њ, х
 Кобилачка лака — Зг, њ
 Кобилачки дѝ — Зг, за, л
 Кобйловина — Зг, њ
 Кобйља глава, за
 Кѝжја путања, н
 Кѝзја путања, н
 Кѝкѝт, н
 Кѝзѝмор, н
 Кѝзѝмор-дѝ, за
 Кѝњева рѝпа, за
 Кѝњева шѝма — Зг, за
 Кѝњскѝ осѝје — Зг, за, ш
 Коњѝшња — ДП, за
 Кѝнштица, за
 Кѝсић, зас.
 Кѝсова гомйла, н
 Кѝсовй Лѝг, село
 Крѣјовина, њ л
 Кѝкавица, њ
 Кунйчйн крш, н
 Куновача* — Зг, за, ш
 Кунѝва главйца — Зг, н

 Ластавица, л
 Лије, л, њ

Лйса — Зг, с
 Лисйчина, за

 Магарчѣва рѝпа, за
 Меѣдѝча — Зг, њ, л
 Меѣеје/Меѣеје, село
 Меѣејй крш, н
 Мйшја глава, за, н

 Обајне — ДП, њ, л
 Обѝдов Брйјег — ДП, зас.
 Овчй гѝз, л, х
 Орја Лѝка, село
 Орлов крш, н

 Пѝкѝва јѝгњила, н
 Пѝсѝка — Зг, њ, л
 Пѝсѝ рѝпа — и Зг, за
 Пѝсѝ плѝндйште, за
 Пѝч(ј)й гѝз, л, х
 Под јѝгњила, н
 Под Кобйљѝ главу, за
 Подорлѝвине, за
 Подсвйње, за

 Рибѝш, л, њ
 Рйбљѝк, зас.
 Рйбњѝк, л, њ
 Рѝснѝ јѝгњйште, за

 Свйњѝ глава — ДП, н
 Свйњѣва пѝпрѝт, за
 Свйњй дѝ, за
 Свйњйште, за, њ
 Сенйца, ш
 Соколине, ш, за
 Срн-дѝ, за
 Стѝкорине, њ

 Тйѣвина, њ
 Ђѝкалица, за
 Ђѝковина, за
 Ђѝков крш, н

* Куновача и Кунова главица може бити колико од кунйца толико и од кун (*Ascer campestre*).

Анализом списка долазимо до следећих карактеристика:

1. Један дио топонима као да има особине које карактеришу животиње чија су имена у основи назива, дакле та су мјеста позната по тим животињама, било да су оне живјеле у њима, било да живе сада. Таква су: *Баљиновац, Бизачине, Вранишовац, Вуковина, Вукојица, Голубиња, Голубовача, Голубовина, Жабаровци, Жабљак, Ждребања, Зечевина, Јајњелишиће, Јајњило, Јеленак, Крејовина, Лисичина, Међедача, Међедовина, Обадине, Рибљак, Буковина* итд. Овај тип назива је чест. Треба, међутим, имати у виду да постоје и антропоними наслоњени на имена животиња, као *Вук, Голуб*, па топоними типа *Вукојица, Голубовача* и сл. можда нијесу непосредно наслоњени на зоониме *вук, голуб* и сл.

2. Другу групу чине називи састављени од описног придјева (настало од имена животиње) и апелатива: *Врањско којишо, Врача јорица, Враче доине, Вучја руја, Ждребећа јрдо, Змијево (= змијско) брдо, Јајањски обер, Јелено (= јелење) ждријело, Козја јушања, Кобилачки (= кобилји) до, Косови Луи, Лиса вршача* (вјероватно овдје није ријеч о голој вртачи, већ о „лисичијо“), *Међећи криш, Мишија џава, Овчи џаз, Орја Лука, Пасја руја, Свињи (= свињски) до* итд. И ових назива је много.

3. Трећа група имена означава припадност животињи по којој је назив добијен, а таква су: *Вранин до, Вукова џавица, Голубов кам, Змијино којишо, Коњева руја, Орлов криш* итд. Свуда је у првом дијелу дво-чланог назива присвојни придјев од имена животиње а у другом је иметелатив. Наравно, овдје није ријеч о припадности одређеног локалитета животињи (али и то може бити, уп. *Куничин криш*, гдје је ријеч о мјесту гдје живи кунџа, премда је у питању, вјероватно, даља мотивисаност). Као и код назива под 1, тако се и овдје могу мијешати називи по антропонимима и према животињама.

И фреквенција ових назива је изражена у великој мјери.

4. Четврту групу чине називи који су једноставно имена одређених животиња. Такви су: *Вучица, Зечица, Јастребица,⁸⁶ Јастреб, Кокоји, Косић, Кукавица, Ласјавица, Лија, Сеница*. Откуда ови називи, да ли имају етимологију као прва три типа? Мотивисаност, свакако, овдје није по особини локалитета која га у нечему изједначава са одговарајућим живим бићем, већ је у питању теже објашњива метафоричност.

5. Пету групу чине сложенице типа: *Вукојири (= вучји трн), Коложун, Козомор* итд. *Вукојири* значи мјесто гдје је некада била густа шума у којој је било вукова, *Козомор* — стијење на којему су козе, тражећи храну, често ломиле ноге, док *Коложун* може да буде и по личном имену, како то објашњава Ердџановић⁹, а може да буде и у вези са шумом у

⁸⁶ Вучица, Зечица, Јастребица ће вјероватније бити изведено од *вук, зец, јастреб* — помоћу наст. *-ица*, на основу чега би ови називи могли доћи и под 2.

⁹ Ј. Ердџановић, *Стара Црна Гора*, СЕЗБ XXXIX, 400. Тамо он каже: „Даничић и Маретић доводе име Жуњ од Junius...”, па даље: „Име *Коложун* би дакле могло бити сложено од романског (талијанског) *collo*, врх, и имена неког Влаха, који се звао Жуњ, те би значило Жуњев Врх или Жуњево Брдо...” (о.с. 400).

којој су живјеле или живе жуне (наш топоним *Коложуњ* је име за шумовиту обалу Зете у близини Спужа, дакле у нижем и равном предјелу).

Овој категорији припадају и називи типа *Срн-до*, који су семантички исто оно што имамо у тачки 3.

6. Једну групу чине називи чији први дио садржи пуно име животиње, као основа ријечи, и суфикс, који даје нијансе значења, али увијек везане за основно име. Такви су називи: *Јелен-ак*, *Међед-ача*, *Међед-овина*, *Обад-ине* и др. (уп. т. 1).

7. Неки називи су везани са одређеном радњом која је некада обављана, или која се и сада обавља на датом локалитету. Такви су: *Свињшиће*, *Јагњило*, *Јагњилишиће* и сл. Међутим, и ови називи могу бити добијени као они у претходним тачкама, што значи да са њима не мора бити везана радња која се односи на животиње чије име је у основи назива. Тако, *Јагњило* не мора да буде мјесто гдје су се јагњиле овце, чешће је то мјесто гдје се јагњадима даје храна изоловано од оваца. А *Свињшиће* може бити локалитет гдје су се скупљале свиње на исхрану или на ваљање у блату.

8. Необичан је тип *Говедарица*, гдје је занимање (*говедарица* је жена која се брине о говедима) постало назив локалитета. Оваквих примјера нијесмо нашли више, али их вјероватно има. Тај тип би могао да се односи колико на име животиње у основи назива, толико и на занимање особе које означава пун назив локалитета. Могући су, наиме, називи локалитета овог типа, као: *чобаница*, *жњетиварица*, *кућаница*, *домаћница*. Такав тип нам је познат у другим крајевима Црне Горе. Међутим, нијесмо наишли на овај тип образовања везан за мушка занимања (рецимо, *орач* или сл.). То је вјероватно отуда што су у прошлости на овим подручјима занимања у домаћинству била углавном везана за жену, док је мушкарац био више ратник него земљорадник, домаћин, ловац и сл.

3. Нека деминутивна образовања

На овом подручју забиљежили смо близу стотину назива локалитета деминутивно образованих. Како се види, таква образовања су честа, заузимају висок постотак укупног броја назива локалитета. То није ни најмање чудно када се зна да се ради о уситњености парцела, тј. дјелова имања појединих власника, односно када се има у виду конфигурација терена, на којему брдски дио заузима највећи проценат. На овом подручју није могуће говорити о локалитетима чији називи обухватају комплексе који се могу мјерити хектарском површином. Овдје је основна јединица за мјерење површине *ар*, а већа и чешће — *рало* (1.800 м²), којом се мјери и величина имања (земљишта) и површина сеоских забрана (тзв. комуна). Међутим, ко познаје менталитет становништва ових крајева, може се увјерити да деминутивна образовања назива локалитета неријетко имају и хипокористичко значење, што такође има своје социолошке коријене, јер је, нпр., неки *дочић* неријетко једино продуктивно земљиште домаћинства, или је то нека *њивица*, *окрајчић*, *рујица*, *рудиница* и сл. И

по правилу, ови локалитети означавају плодно земљиште — ливаде, њиве и забране, док су ријетка деминутивна образовања назива локалитета који означавају неплодно земљиште, камењар и сл. (какви су, нпр., *Ілавица, Гарчић, Међице, Шкалица* и др.).

У нашем списку налазе се сљедећа образовања овога типа:

Бањица	Кочић
Ба̀рица	Кошћелица
Ба̀рице	Крауљица
Брајице	Кртолице
Брестйца	Кружйца
Бу̀квице — Зг	Крушчица
Бу̀сице	
	Ла̀лин долац
Височица, ор.	Лачйце
Вишњица — Зг	Ливадице
Вишњице — Зг	Лдзица — Зг
	Лдзице — Зг
Гарчић, ор.	Лознице — Зг
Га̀рчић, ор.	Лдквице — Зг
Главйца, село, ор.	Лучйца
Глйзица, село	Лучйце
Горйца, село и др.	Лушци
Гомйлица	
Гредйца	Међица — и Зг
Грлић, село	Међйце
Грмѐнци	Мла̀чице — и Зг
Гру̀дица	Млйнице
Гува̀нце	Млйнчице
	На̀њице
Долац	
Дољйница	
Дбчић — Зг	Окрајци
Дбчић	
Дра̀чица, зас. у Зг	Плбчице
Дрѐнчићи	Подић
Дубра̀вица	Потдчак
Дува̀њак	Потдшца
Дуга̀ њйвица	Потпу̀лић, и зас.
	Пра̀ск(в)ица, — и Зг
Залдквица	Прѐградица
Закйтица	Продбчић
Згра̀дица	Пу̀лић, и зас.
Змйјиница	
	Ра̀дѐва кућица
	Ра̀пице
Косић, село	Рбжак
Котлйћи	Рбжац

Рудџнице	Ћблић
Рџице — и Зг	Ћблица
Слџмица	Ђерамџдица (овдје је <i>ђерамџдица</i>)
Смџквица	земља од које се праве црепови —
Сџбица	„ђерамџиде“)
Солџца — ДП	
Стџолац	Шпаџица
Стџубица	Шкаџица
Тџполица	Шпџилица

Скоро сваки од ових назива налази се у више мјеста на цијелој територији о којој говоримо, тако да би списак сачињен према насељима био најмање три пута дужи него што је наш.

Најчешћи суфикси који подстичу ова образовања су: *-ица*, *-чица*, *-ћица*, *-()ице*, *-()ић*, *-()ићи*; *-ац*, *-ак* и др.

Етимологија ових образовања је најчешће једноставна. Обично је у основи име-апелатив на које је додат суфикс који носи деминуцију (уз нужне фонетске промјене). У неколика случаја, међутим, етимологија је доста нејасна, па ћемо их размотрити.

Глизица је назив села у Мартинићима. Као „село у Црној Гори у Бјелопавлићима“ га помиње и Рјечник ЈАЗУ,¹⁰ али не даје никаква даља објашњења. У Рјечнику, одмах изнад *Глизица* наведена је одредница ГЛИЗА, са назнаком: „f. vidi gladna. -isporedi 1. gliva. — U naše vrijeme u Hercegovini. Lj. Nenadović.”¹¹ А Петар Скок у свом Етимологијском рјечнику хрватскога или српскога језика наводи одредницу *глиза* са више значења, међу којима: „gliva (kao bolest struma)”¹² У Водицама *глиза* је „осушен телећи желудак за прављење сира”¹³ у околини Ливна „ukiselno mliko”¹⁴ Скок наводи да је ово балканска пастирска ријеч илирског поријекла „која се налази још у arb. gjizë f — (Skadar) dziz 'ricotta, Käse, Torfen, gelabte Milch”¹⁵ У свом етимолошком речнику словеначког језика Ф. Безлај наводи ријеч *глиза* као „žleza”, „struma, nabrekle žleze”¹⁶ истичући да је етимологија нејасна. Наводи и могућност означавања овим именом чира.

Ако бисмо из наведеног тражили етимологију имена *Глизица*, било би најбоље да се определијемо за једно од значења која помиње Скок, тј. да је у питању балканска пастирска ријеч која означава телећи желудац осушен за сирење („сириште”). Дакле, могло би се то претпоставити, јер се ради о засеку који се налази изнад Бјелопавлићке равнице, чији су се становници у прошлости бавили претежно сточарством и про-

¹⁰ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika JAZU (RJA) III*, 199.

¹¹ Исто.

¹² P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I*, 570.

¹³ Исто.

¹⁴ Исто.

¹⁵ Исто.

¹⁶ F. Bezlaž, *Etimološki slovar slovenskega jezika A—J*, SAZU Ljubljana, 1977, 148.

дајом бијелог мрса (сира, кајмака и сл.) на оближњој пијаци, код данашњег насеља Спуж. То би значило да је *Глизица* мјесто у којему се производи „сириште”, глиза.

Пулић је узвишење у близини Глизице, некада вјероватно насељено, а сада се насеље зове Потпулић, дакле — испод Пулића (истина, Пулић је и узвишење, главица). У Рјечнику ЈАЗУ под одредницом ПУЛИЋ, пулић налазимо значење: „а) *pule, tovarić, magarčić, mlado od magarice*. — б) *ždrijebe, ohme, mlado od kobile; lat. pullus . . .* — „с) *pilić, piple; ispor: tal. pollo.*”¹⁷ Да ли и ово име везати за занимање људи? У таквом случају би се могло говорити о гајењу пилића и њиховој продаји на оближњој пијаци о којој је ријеч код *Глизица*. Вјероватно не би било разлога помишљати на етимологију која би се везала за значење у Рјечнику ЈАЗУ под „а”.

Солица је микропоним у Загорку, у Доњим Пјешивцима. Лаичком етимологијом би се могло закључити да се ради о локалитету који има значење слично значењу локалитета *Сомила*, који је чест у црногорској микропонимији, а означава мјесто гдје се овцама или козама даје со. Међутим, етимологија назива локалитета *Солица* може бити и другачија. Рјечник ЈАЗУ каже да је то „*sitan grad, često pomiješan s jakom i naglom kišom; zrnast snijeg . . .*”¹⁸ У свом великом Енциклопедијском немачко-српскохрватском речнику С. Ристић и Ј. Кангрга под одредницом *Ha'gel* дају значења: „1. *grad, tuča f, krupa f, sugradica f, led, cigančići m pl.; fig. ~ von Geschossen pljusak od pušcanih zrna; fig. ~ von Schlägen pljusak od batina (i. udaraca); fig. ~ von Schimpfworten pljusak pogrđnih reči (i. psovki) . . .*” „4. *sačma f; mitraljeska municija.*”¹⁹ Овдје се наводе и друга значења, сродна горњима, или изведена од њих: „*gust kao grad*”, „*zrno sačme*” и сл.²⁰, наравно уз одговарајућу одредницу.

За тражење етимологије називу нашег локалитета остаје више могућности, али се на то не опредјељујемо овом приликом.

Жељели смо, управо, да са ова три примјера истакнемо само несигурне путеве етимологисања у микропонимији, нарочито на подручјима која су у својој историји припадала различитим народима односно различитим културама. И рекло би се да етимологије ове врсте имају најчешће сигурнију логику када полазе од географско-историјских и економских услова у којима су живјели они који су давали називе локалитетима. У нашем првом случају (*Глизица*) определијели смо се за једну етимологију управо вјерујући да је име добијено према главном занимању људи у мјесту, а дали су га не мјештани већ становници сусједних насебина, можда најприје они који су на пијаци куповали производе које су продавали људи из Глизице. Слично смо поступили и са етимологијом назива *Пулић*. Код трећег назива смо само отворили евентуалне могућности за етимологију. Али, у сва три случаја могућ је и другачији приступ,

¹⁷ RJA XII, 645.

¹⁸ RJA XV, 906.

¹⁹ S. Ristić, J. Kangrga, *Enciklopedijski nemačko-srpskohrvatski rečnik*, „Просвета” Београд, 1963, I, 618.

²⁰ Исто.

што значи — и друга етимологија, ко зна, можда без непосредне везе са оним што смо ми навели.

Наш списак деминутивних образовања омогућава и анализе друге врсте: тамо налазимо два екавска облика (*Бресџица*, *Дренчићи*), гдје би могли бити и ијекавски; јавља се и лик *Руџице* и лик *Раџице*; имамо *Лачице* и *Млачице* (у истом значењу) итд.

Задржали смо се на неким називима који су деминутиви само по форми а по значењу су „нормална” именована. Такви су примјери: *Браџица*, гдје се ради о називу *браче*, „*viņova kotina, trop, tropine*”,²¹ *Вучица*, *Грлић*, *Драчица*, *Змијинице*, *Каменица* (= удубљење у камену, природно или вјештачко, у којему се задржава вода; на неким просторима то је једина вода коју користе жива бића), *Клачница* (= кречана), *Косић*, *Кружница*, *Мрчице*, *Ублице* (мјеста гдје су ублови 'бунари'), *Перамидица* (локалитети у Кујави и на Фрутку, гдје се некада вјероватно на њима правила „ћерамида”), *Шайица* (од 'шапа'), *Шкалица* (од 'шкала' — скала), *Шпиљница* (од 'спиља') итд.

4. Нека сложена образовања посебној ипшја

Издвојићемо само неке сложенице и полусложенице:

Биоград	Доброгос(т)
Бистран-поток	Каћун-камѣн
Бјелоглав	Козомор
Бјеловрмац	Коложун
Бјеловршац	Лупоглава
Бјељај-бријег	Међуплоче
Благобради	Озриж-до
Виноград	Петрифон
Виноградина	Самоград
Виноградџиште	Сокос-крш
Водосј	Срн-до
Водоток/Водоток	Суб-до
Врљезуби	
Врскочина	
Вукотрн	

Овдје, како се види, имамо двије групе сложених образовања — сложенице и полусложенице. Код сложеница се јављају следеће категорије:

- придјев + именица (Био + град, Бјело + глав и др.);
- именица + именица (Вино + град . . . , Водо + ток, Вуко + трн и др.);
- именица + глагол (Водо + пој[ити], Козо + мор[ити]);

²¹ Р. Skok, Etimol. rječnik . . . , I, 195.

- г) предлог+именица (Вр+скочине, Међу+плоче);
 д) замјеница или везник+именица (Само+град).

Етимологије неких од ових сложеница, али и полусложеница, нијесу ни најмање једноставне. Ипак ћемо рећи нешто о њима.

Блајобради могло би да потиче од антропонима **Блајобрад* (изведеног од благ+Обрад, исп. име у Речнику М. Грковић *Милобрад*), или измјеном од *Блајобрай* (исп. *Драјобрай*, *Миобрай* и сл.).

Врљезуби може да буде *врљ(ав)+зуб*. Поред значења „разрок”, *врљ(ав)* значи и „неједнако израстао, несиметричан” — о роговима (отуда топоним у Цуцама *Врљери*, по саопштењу М. Пешикана), па овдје може бити од надимка који указује на неправилне зубе. Но, то име може бити и у вези са именом птице *врљез/брљез*.²²

Суб-до је можда у вези са зоонимом *суј* (врста орла). Да је овдје у питању префикс *суб-*, тј. латински предлог *sub*, не можемо претпоставити једноставно зато што на цијелом овом подручју сличних образовања нема.

Пејрићон би евентуално могло да се повезује са албанским личним именом (*Пејр+Бон*).

Чини нам се да су неке полусложенице једноставније мотивисане. Тако је *Бислиран-йойок* — бистри (или брзи) поток; *Бјелај-бријеј* — бијели бријег (премда би могло бити и од *белај* — незгода, несрећа, невоља, патња, мука и сл.)²³; *Каћун-камен* — мјесто гдје се, вјероватно, најраније појављује каћун (*Crocus ili Orchis*); *Сокој-кри* — мјесто гдје се легу соколи, односно мјесто гдје се соколи радо окупљају, евентуално гдје живе; *Срн-до* — мјесто, до гдје се појављују срне итд. *Озриж-до* — вјероватно показује име настало на основу личног имена *Озриша*, *Озро*, *Озрен*, *Озрислав* или слично.²⁴

²² Уп. Речник српскохрватској књижевној и народној језика САНУ, Београд, књ. 2, 134 — *брљез* Sitta europaea caesia, в. и РСАНУ 3, 68 — *врљез*, које је упућено на *брљез*.

²³ Уп. А. Шкалjić *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, „Свјетлост” Сарајево, 1966, 134.

²⁴ Уп. Ozrslav i Ozriša u RJA (IX, 524) и Озрислав, Озриша, Озро код М. Грковић, Речник личних имена код Срба, „В. Караџић” Београд, 1977, 151.

Drago Ćupić

AUS DER TOPONYMIE DES MITTLEREN
ZETA-LAUFES

Zusammenfassung

Der Autor behandelt das toponomastische Material des mittleren Zeta-Laufes (in Montenegro), dessen Namen an der Tier- und Pflanzenwelt verbunden sind, sowie auch manche deminutive und zusammengesetzte Bildungen in der Toponymie dieses Gebiets.

Der Autor findet in der Mikrotoponymie dieses Gebiets ein grosses Prozent von Bildungen, die nach den Tier- und Pflanzennamen entstanden sind. Die Lokalitäten sind an die auf dem betreffenden Gebiet existierenden Tier- und Pflanzennamen am öftesten gebunden, und nur selten kommen Toponyme vor, die nach den Namen in der diesem Gebiet nicht mehr existierenden Tiere oder Pflanzen entstanden sind, oder die sich auf in der Zwischenzeit verschwundene Lexeme gründen.

Bei den deminutiven Bildungen ist der Ursprung der Bezeichnung am öftesten slawisch, doch haben manche Lokalitäten die an den älteren linguistischen Zustand gebundenen Namen, was die reiche ethno-geschichtliche Vergangenheit dieses Gebiets illustriert. Etwa ähnliche Situation ist auch bei den zusammengesetzten Bildungen.

Im vorliegenden Material wird über die Lebensweise der Menschen, über die Geschichte dieses Gebiets, über die Natur und ökologische Bedingungen, unter denen die Bevölkerung dieser Gegenden gelebt hat, gesprochen.

In manchen Fällen führte der Autor morphematische, semantische und etymologische Analyse der Namen durch.